

פרשת וארא

תורה מביאה לידי זהירות

האור החיים אומר שלא יכלו לשמוע אל משה כי הלב שלהם היה קצר, אז היו שקועים בצרות ולא יכלו להבחין בטובת משה.

והנה בפרקי הזהירות בספר מסילת ישרים מבואר שהזהירות הינה מידה הנרכשת על ידי רוב עסק התורה, שהאדם נזהר במעשיו ובוחן את עצמו היטב אם הא בדרך טובה או לא, אולם הרמח"ל חוזר ומבהיר שם כי למרות שהתורה מביאה לידי זהירות, מ"מ על האדם להקדיש שעות ועתים למחשבה והתבוננות על דרכיו, שאם לא כן הרי הוא הולך כסוס שוטף במלחמה ולעולם אינו ניחם על רעתו.

והדברים דורשים התבוננות, שהלוא אם הזהירות מותנית בכך שהאדם מקדיש את עתותיו לבחון את דרכיו, מה אם כן חלקה של התורה בקניית מידה זו, כלומר שאם הדבר המונע את הזהירות הוא רוב שקיעות האדם בעולמו ובחייו, מה עושה לימוד התורה שמביא את האדם לידי זהירות.

ב

אולם מדברי האור החיים הנ"ל עולה בידינו פשט חדש במושג זה של 'תורה מביאה לידי זהירות', שכוון שלא היו בני תורה ולכן לא שמעו, לפי שהתור מרחבת לב האדם, חסרונה גורם לקוצר רוח, הרמח"ל הרי הבהיר בדבריו שזה גופא היתה עצת פרעה שעל ידי שתכבד העבודה על האנשים לא ישעו בדברי שקר, ועל זה בא האור החיים ואומר הסיבה שהעבודה גרמה להם לקוצר רוח כי היו חסרים מן התורה, נמצא, שהפתרון לקוצר רוח הבא מחמת רוב העבודה ועומס החיים, הוא להיות בני תורה.

והביאור בזה כפי שאמר האוה"ח שכשאדם עוסק בתוה"ק ליבו מתרחב, וכשהלב רחב דיו, אז אפילו אם יש צרות וטרדות ורוב עבודה, עדיין זה לא עוצר את האדם מההתבוננות על החיים, כי התורה נותנת רוחב לב כזה שמאפשר להניח את הצרות בצד ועם זאת למקד את הכוונה בעבודת השם.

וזהו ביאור חדש ונפלא תורה מביאה לידי זהירות, שלא זו בלבד שהתורה גורמת לאדם לפקוח את עיניו על דרכיו,

א

"וידבר משה אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה" (פ"ו פ"ט).

רש"י פירש לפי פשוטו 'מקוצר רוח - שמי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו', אולם הוסיף לבאר שיש כאן תביעה על חיסרון באמונה בגאולה שבעוד שהאבות האמינו גם בלי גילוי מפורש, כאן לא האמינו עד שלא נגלה עליהם בגילוי ברור.

ויעויין בספורנו שהרחיב יותר בדרך זו ופירש 'ולא שמעו אל משה - להתבונן בכל זה בעניין שיבטחו בישועת האל יתברך ויחשבה להם צדקה, כעניין באברהם, וכן לא נתקיים בהם ונתתי אותה לכם אבל נתנה לבניהם, מקצר רוח - כי לא נאמנה את אל רוחם, ולא נתנו לב להתבונן, ומעבודה קשה - כי לולא העבודה הקשה היו נותנים לב לדברי משה, והיו מבינים מטענותיו שראוי לבטוח'.

מבואר שהיה פה באמת חיסרון כל שהוא באמונתם, שמחמת גודל העבודה לא יכלו להתבונן בדברי משה ומפני זה לא האמינו, אך מה באמת היה אותו קוצר רוח שגרם לכך שלא הצליחו לפתוח את ליבם להתבונן בדברי משה ולקבלם, מבאר האור החיים, **'שלא היו בני תורה ולכן לא שמעו, לפי שהתורה מרחבת לב האדם, חסרונה גורם לקוצר רוח'.**

וממשיך האור החיים ואומר, 'טעם אומרו ומעבודה, זה יגיד כי מלבד צער העבודה עוד היה להם קוצר רוח והטעם, בראותם כמה כבדה עליהם המלאכה קצרה נפשם, מלבד פרט צער העבודה וגם מדרך האיש אשר תקצר נפשו לא יוכל לעבוד כי יחלש למכאובו ורעים הם השנים, אשר על כן אמר ומעבודה כי קצרה רוחם וגם כבדה עבודתם'.

'עוד, למה שנתבשרו ישראל בשורת הגאולה נתרחב לבבם ותחי נפשם ורוחם, וכשחזרו לשעבוד הגם שלא היו משתעבדים אלא שיעור הרגיל ולמטה ממנו אף על פי כן תקצר רוח, והמשכיל בטבעיות הרכבת האנושי ישכיל על דבר, ומודיע עוד הכתוב שגם הכבידו עולם עליהם יותר מהרגיל, והוא אומרו ומעבודה וגו'.

אלא היא מספקת לו אף את מנוחת הנפש ורוחב הלב הדרוש לכך.

ג

וזה הפשט בכל אותם הסיפורים על גדולי עולם, שלמרות שהיו בטרדות גדולות בפרנסה ובהנהגת הכלל, תמיד היו שקועים בלימוד בצורה שאי אפשר לתאר, שאמנם יש כאלו החושבים שזה חלק מן הגדלות שהם יכולים להתגבר על כל הטרדות ולשקוע בלימוד, ולמרות שגם בזה יש גדלות, אבל עיקר הגדלות היא ברמה הרבה יותר גבוהה מסתם התגברות על הטרדות, אלא שעל ידי רוב העסק שלהם בתורה, הם הגיעו לרוחב לב שאפשר להם להיות שקוע בלימוד עם כל הטרדות, וזוהי הגדלות האמיתית, לא סתם התגברות מקומית כל פעם, אלא דרגה של רוחב לב שמאפשר הנחת הטרדות בצד ושקיעה בלימוד בשלווה.

מסופר על הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל שהיו לו עיסוקים רבים בצרכי הכלל, ופעמים רבות כשהיה עמוק מאוד בעיון בסוגיא היו מגיעים אליו שאלות מורכבות ונידונים סבוכים של פיקוח נפש, ושאר דברים של חול שנצרך להם לפרנסתו, וכאשר סיים את העסק באותו העניין, על אתר היה שב לתלמודו בדיוק מאותה הנקודה בה עצר ולא נדרש לו זמן לחשוב כלל היכן אחז בכל פרט בסוגיא.

ומעשים כאלו חוזרים על עצמם רבות בדברי ימי רבותינו, וצריך להבין שכדי הגיע לרמה כזו של התנתקות, לא די בהתגברות חד פעמית, בצורה זו לוקח זמן מה עד שהראש מתפנה מהטרדה, ושוקע חזרה בלימוד בצורה מוחלטת, בשביל זה צריך **'לב רחב'**, לב שיכול להכיל עיסוקים שונים ולעמוד מול טרדות גדולות, אך הם כלל לא תופסים מקום על חשבון התורה והמצוות, זהו **'רוחב לב'** שבא על ידי רוב העסק בתורה.

הגמרא בעירובין אומרת ראשונים ליבם פתוח כפתחו של אולם, הדברים נסובים על דור מקבלי התורה, ליבם כפתחו של אולם לא מתייחס כלל לגודלו של הכלי קיבול שניתן להם ואתו מלאו בתורה, אלא להיפך, שהם מלאו את ליבם בתורה עוד ועוד עד שהתרחב ליבם כשל אולם, כי התורה

היא המרחבת את הלב, ולכן במידת הקדוש ברוך הוא כלי מלא מחזיק וכלי ריקן אינו מחזיק, כי ככל שממלאים את הלב בתורה הוא מתרחב והכלי קיבול גדל עוד ועוד.

ובשורש זה נמצא גם הזהירות שבאה על ידי התורה, שעל ידי רוחב הלב הזה האדם מקבל יכולת להניח דברים בצד הלב ולא לאבד את המנוחה הפנימית במרוצת החיים וטרדותיהם ויש לו לב להביט על דרכיו - ולהיזהר בהם.

ד

ונראה להוסיף בזה עוד נקודה של עומק, שהרי המהות של זהירות היא **'להצטמצם'**, זאת אומרת בשונה ממידת האהבה - החסד שכל מהותה התרחבות והתפשטות, המושג זהירות - ממונע ממקור של **'יראה'**, ולכן התוכן של זירות הוא **'התכווצות'** אל גבולות היתר בלבד, ואכן כאשר חייו של האדם מאירים לו פנים והכל טוב לו, ליבו מתרחב מאוד, הוא לא מרגיש מוגבל משום כיוון ולכן במצב שהאדם בהארה ובמנוחת הנפש, קל הרבה יותר להיזהר, כי עד כמה שהחיים עצמם אינם מגבילים, האדם מסוגל להגביל את עצמו לגבולות של רצון ה'.

אבל כאשר הוא במצוקה והחיים עצמם מגבילים ומצמצמים, במצב כזה באמת מאוד קשה לאדם להוסיף ולקבל על עצמו עוד גבולות של קדושה ושל יראת חטא, ולהתכווץ עוד יותר ממה שהחיים עצמם מגבילים אותו.

ועל זה בא האור החיים ואומר שזה רק באדם שאינו בן תורה, הוא אכן מגיע לקוצר רוח כאשר החיים אינם על מי מנוחות, אבל מי שהוא **'בן תורה'**, יש לו הרחבת הלב מיוחדת, וכשיש את רוחב הלב של התורה אז עם כל המצוקות שמגיעים לאדם ליבו נותר רחב ופנוי, הוא לא מוגבל ממצוקות החיים, ולכן יותר בנקל הוא מסוגל להיכנס בגבולות הזהירות ויראת חטא, וזהו העומק הנפלא שעולה מדברי האור החיים בזהירות שמגיעה דווקא מתוך לימוד התורה והעיסוק בה, ולא על ידי שום אמצעי אחר. יתן ה' שנזכה לעמול בתורה כראוי ונהיה **'ל'בני תורה'**, ונזכה לרוחב הלב הגדול וכך נוכל להתבונן על דרכינו כראוי להיזהר בהם ולהמשיך לעלות בכל שאר הדרגות הגבוהות.